

Coeziunea Socială la Risc

Iunie 2025

Ella Kallai, co-fondator CPAG

Tema centrală: Recentele alegeri prezidențiale cu rezultat strâns pentru cele două opțiuni pentru viitorul României — continuarea parcursului European sau îndepărtarea de la acest parcurs — au arătat existența unui real clivaj social. Gradul de dezvoltare economică în județe parțial explică rezultatul voturilor exprimate.

Disclaimer: Punctele de vedere exprimate în acest raport aparțin autorului și nu reflectă în mod necesar poziția instituțiilor cu care acesta este afiliat.

01

Convergența Reală a României

Cel mai ridicat grad de convergență reală din ultimul sfert de veac

Concluzie cheie

România a realizat cel mai ridicat grad de convergență reală din ultimul sfert de veac comparativ cu țările din regiune, PIB/capita în PPS din media UE crescând de la 26% în 2000 la 78% în 2023, ceea ce înseamnă că PIB/capita a crescut de 2.9 ori mai rapid decât PIB per capita în UE.

Recentele alegeri prezidențiale cu rezultat strâns pentru cele două opțiuni pentru viitorul României — continuarea parcursului European sau îndepărtarea de la acest parcurs — au arătat existența unui real clivaj social. Gradul de dezvoltare economică în județe parțial explică rezultatul voturilor exprimate. Locuitorii județelor rămase în urmă, cu un PIB/capita mai redus (sub jumătate din media UE), au optat majoritar pentru schimbarea parcursului European (Fig. 1).

România a realizat cel mai ridicat grad de convergență reală din ultimul sfert de veac comparativ cu țările din regiune, PIB/capita în PPS din media UE crescând de la 26% în 2000 la 78% în 2023 (păstrându-se la acest nivel în 2024), ceea ce înseamnă că PIB/capita a crescut de 2.9 ori mai rapid decât PIB per capita în UE față de 2.2 ori în Bulgaria, 1.6 ori în Polonia, 1.4 ori în Ungaria și 1.2 ori în Cehia.

În toate județele PIB per capita în PPS față de media UE a crescut mai rapid, dar creșterea a variat între 1.9 și 3.8 ori, echivalent cu rate anuale de creștere de 2.8% și 5.9%. Județele cu PIB/capita scăzut în 2000 au avut tendința să rămână cu PIB/capita scăzut și în 2023. Din județele în care PIB/capita a crescut mai lent decât țara au provenit 64% din votanții pentru schimbare.

În 2022 față de 2000 în 12 județe PIB/capita a crescut mai rapid decât media pe țară. Din aceste 12 județe în 4 (Dolj, Tulcea, Teleorman, Salaj) motivul avansului mai rapid a fost scăderea populației mai rapidă decât la nivel de țară (-15%). În celelalte 8 județe cu adevărat câștigătoare (Alba, București, Cluj, Gorj, Maramureș, Prahova, Timiș, Sibiu), avansul mai rapid a PIB/capita s-a datorat creșterii mai rapide a PIB decât creșterea medie pe țară (ritm mediu anual de 14%).

Fig. 1 Alegerile prezidențiale și PIB/capita

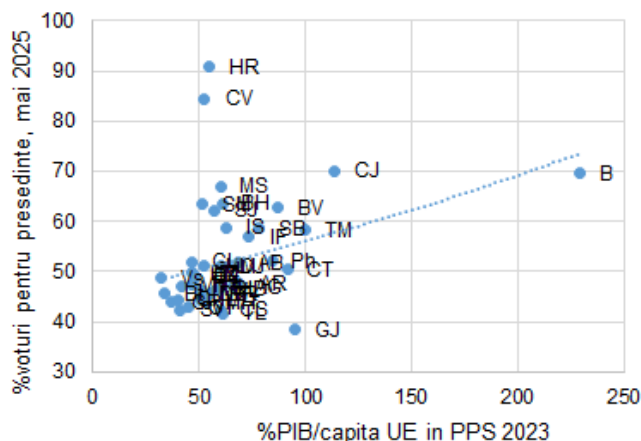
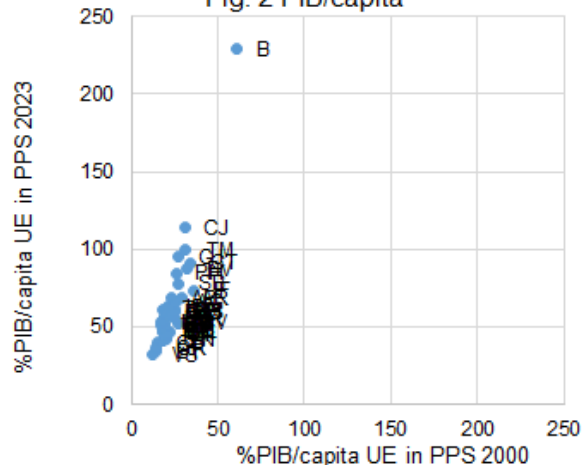

Fig. 2 PIB/capita

Sursa: calcule proprii pe baza datelor INSEE și Eurostat

02

Disparitățile Regionale

Diferențe în creștere, cel mai mare decalaj din regiune

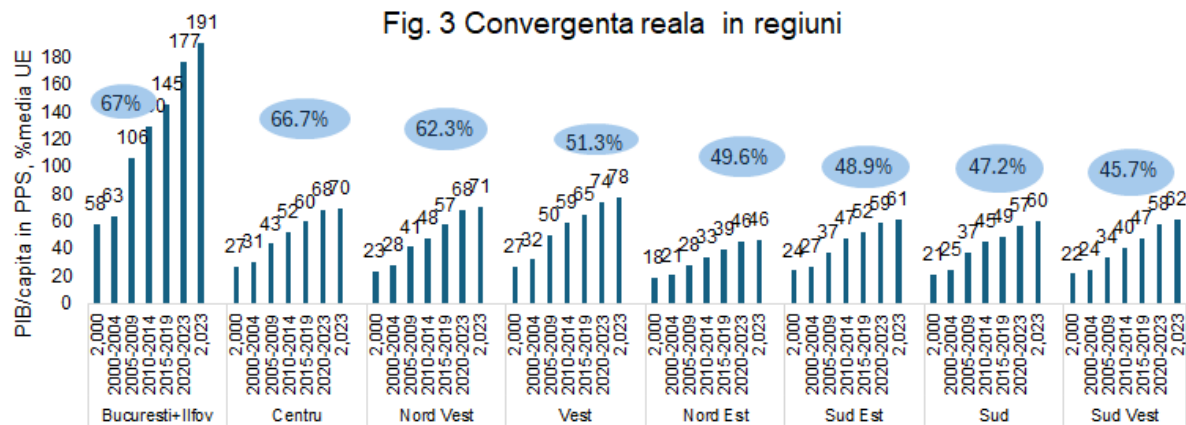
Concluzie cheie

PIB/capita în PPS față de media UE a fost de 3.1 ori mai mare în regiunea cea mai bogată față de regiunea cea mai săracă în 2000 și de 4.1 ori în 2023. Diferențele regionale sunt în creștere comparativ cu țările din zonă.

Diferențele județene s-au transmis și în regiuni, unități teritoriale mai vaste (cu cel puțin 2.8 mil de locuitori conform definiției unităților teritoriale statistice NUTS2 din UE). Regiunile a căror PIB/capita în PPS este în jur de 70% din media UE (Centru, Nord Vest, Vest) și regiunea București-Ilfov cu PIB/capita aproape dublu față de media UE au votat majoritar pentru păstrarea parcursului European.

Celelalte regiuni cu PIB/capita în PPS mai în urmă față de media UE — Nord Est (46% din media UE), Sud Est (61% din media UE), Sud (60% din media UE), Sud Vest (62% din media UE) — au votat majoritar pentru schimbare (Fig. 3). Față de regiunile dezvoltate, regiunea Nord Est a rămas în urmă cu 10 ani, fiind regiunea în care decalajul în 2023 s-a adâncit comparativ cu 2000, iar regiunile Sud Est, Sud și Sud Vest au rămas în urmă cu 5 ani chiar dacă în 2000 nivelul PIB/capita a fost comparabil.

Fig. 3 Convergența reală în regiuni

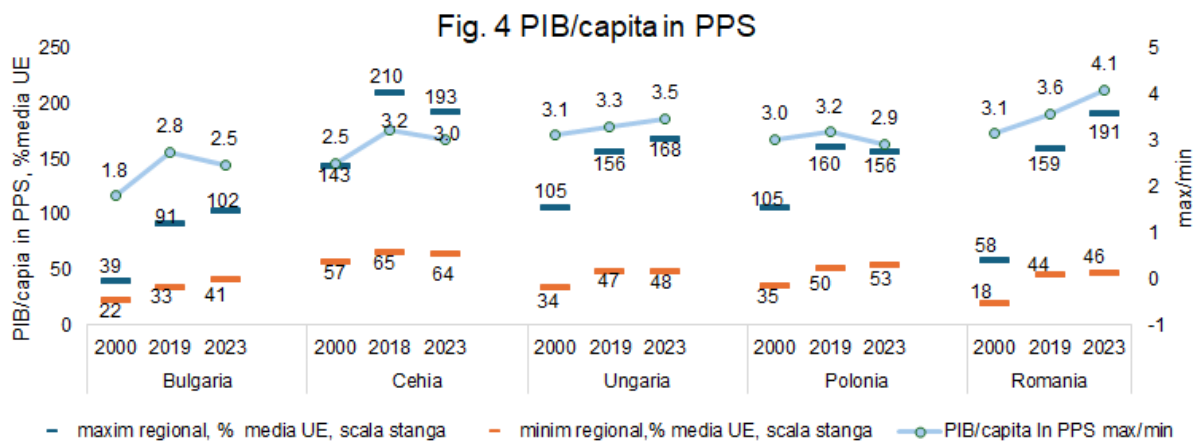
Notă: cifrele din cercuri indică procentul voturilor pentru președinte.

Sursa: calcule proprii pe baza datelor Eurostat

Regiune	PIB/capita PPS (% UE, 2023)	Opțiunea electorală majoritară
București-Ilfov	~200%	Parcurs European
Vest	~80%	Parcurs European
Nord Vest	~70%	Parcurs European
Centru	~70%	Parcurs European
Sud Vest	62%	Schimbare
Sud	60%	Schimbare
Sud Est	61%	Schimbare
Nord Est	46%	Schimbare

Diferențele regionale sunt o realitate răspândită atât în țări dezvoltate, cât și în curs de dezvoltare reflectând tendința de aglomerare care generează diferențe în productivitate și nivel de trai. Mutarea locurilor de muncă în zonele cu salarii reduse, sau migrația populației în zonele mai bogate nu reușesc să niveleze diferențele. Aceasta este situația României cu diferențe regionale mai profunde și în creștere comparativ cu țările din zonă.

PIB/capita în PPS față de media UE a fost de 3.1 ori mai mare în regiunea cea mai bogată față de regiunea cea mai săracă în 2000 și de 4.1 ori în 2023. Acest raport a crescut de la 1.8 la 2.5 în Bulgaria, de la 2.5 la 3 în Cehia, de la 3.1 la 3.5 în Ungaria, iar în Polonia a scăzut de la 3 la 2.9. Efectul Covid de răspândire a muncii la distanță în special în sectoarele și ocupațiile cu înaltă calificare care a permis relocarea firmelor și angajaților din aglomerările urbane mari în periferie a întrerupt creșterea discrepanțelor în Bulgaria, Cehia și Polonia, dar nu și în România și Ungaria (Fig. 4).

Sursa: calcule proprii pe baza datelor Eurostat

03

Productivitatea și Investițiile

Concentrare persistentă în regiunile cu productivitate ridicată

Concluzie cheie

Discrepanțele în PIB/capita între regiuni sunt întreținute de discrepanțele în productivitatea muncii, care explică localizarea spațială a investițiilor. Aglomerarea persistentă a investițiilor în regiunea București-Ilfov (37% în 2000, 44% în 2022) se explică prin productivitatea aproape dublă față de media pe țară.

Discrepanțele în PIB/capita între regiuni sunt întreținute de discrepanțele în productivitatea muncii, care explică localizarea spațială a investițiilor.

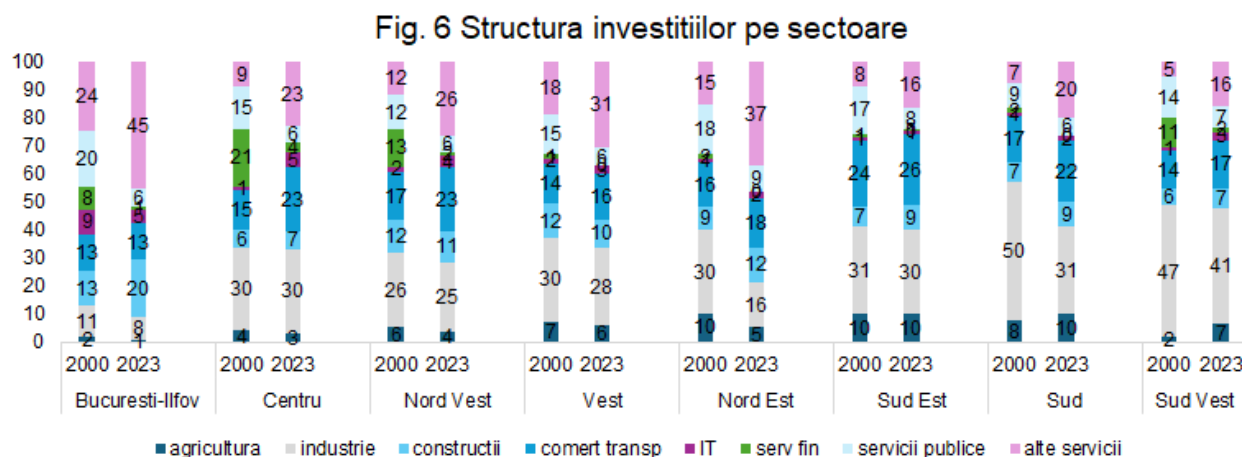
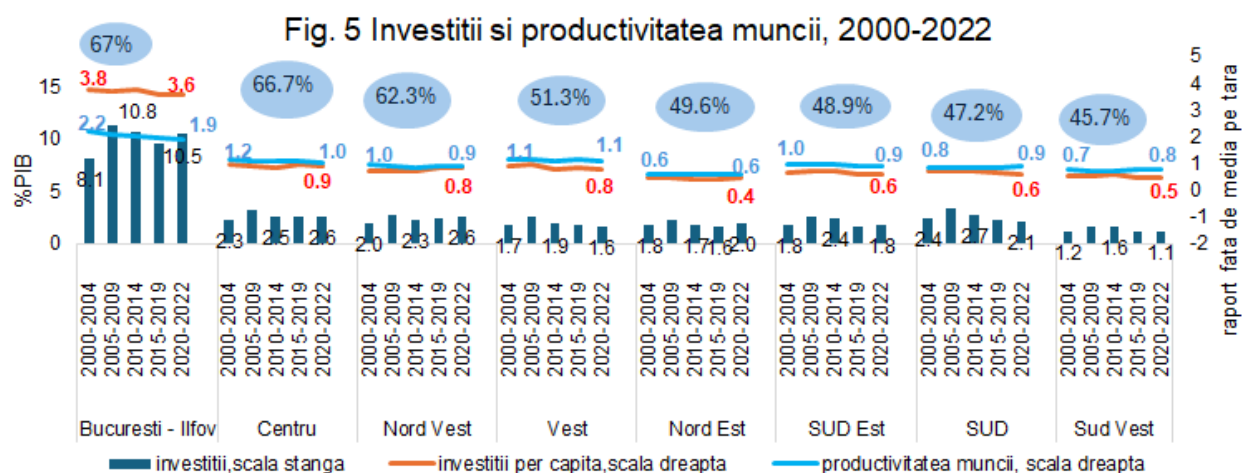
În ultimul sfert de veac investițiile s-au localizat în regiunile care inițial au avut o productivitate ridicată chiar dacă pe parcurs a scăzut, și au contribuit la menținerea diferențelor (Fig. 5). Aglomerarea persistentă a investițiilor în regiunea București-Ilfov (37% în 2000, 44% în 2022) din ultimii 23 de ani, singura regiune în care investițiile pe capita au depășit media națională (aproape de 4 ori) se explică prin productivitatea aproape dublă față de media pe țară.

Investiții anuale de 2-3% din PIB au fost localizate în Centru, Nord Vest și SUD. Productivitatea din 2000 a fost cu 20% sub media națională în regiunea Sud, la nivelul mediei naționale în Nord Vest și peste nivelul național cu 20% în Centru.

În regiunile Vest, Nord Est și Sud Est au fost localizate investiții anuale aproape de 2% din PIB — productivitatea inițială în Vest a depășit media națională cu 10%, în Sud Est a fost la nivelul mediei naționale iar în Nord Est a fost sub 40% din media națională.

În regiunea Vest și Nord Est productivitatea muncii s-a menținut cu 10% peste și respectiv cu 40% sub nivelul mediei naționale, iar în regiunile Sud și Sud Vest productivitatea muncii s-a îmbunătățit dar a rămas sub media națională. În celelalte regiuni productivitatea muncii a scăzut față de cea din 2000.

În regiunile cu productivitate mai mare opțiunea alegătorilor a fost pentru continuarea parcursului European. În condiții similare de productivitate regiunea Nord Vest a atras mai multe investiții pe capita decât Sud Est. O explicație ar fi orientarea sectorială diferită a investițiilor (Fig. 6).

Notă: investițiile reprezintă formarea bruta de capital fix, productivitatea muncii este calculată ca raport între PIB în prețuri curente și populația ocupată; cifrele din cercuri indica procentul voturilor pentru președinte. Sursa: calcule proprii pe baza datelor Eurostat

04

Redistribuirea Veniturilor

Reducere parțială a decalajelor prin politici publice

Concluzie cheie

În România raportul dintre venitul primar per capita maxim regional și minim regional a fost 3.7; în urma redistribuirii a devenit 2.5 în 2022. Atenuarea diferențelor regionale prin redistribuire a fost mai mare în România comparativ cu celelalte țări din regiune.

Dacă forțele pieței singure nu conduc la convergența între regiuni, o primă linie de acțiune constă în politici publice de redistribuire a veniturilor prin parghia contribuțiilor și prestațiilor sociale. În România raportul dintre venitul primar (rezultat din muncă și venituri din proprietate) per capita maxim regional și minim regional a fost 3.7, în urma redistribuirii (adăugării la veniturile primare a prestațiilor sociale primite și scăderii impozitelor și contribuțiilor sociale plătite) a devenit 2.5 în 2022.

În țările din regiune, atenuarea diferențelor regionale a fost mai redusă: de la 2.5 la 1.8 în Bulgaria, de la 1.5 la 1.4 în Cehia, de la 2.3 la 2.2 în Ungaria și de la 1.8 la 1.6 în Polonia.

Tabel 1 — Discrepanțe în venitul primar și venitul disponibil per capita

	Bulgaria		Cehia		Ungaria		Polonia		România	
	2000	2022	2000	2022	2000	2022	2000	2022	2000	2022
Venit primar/capita, max/min	1.9	2.5	1.6	1.5	2.7	2.3	2.3	1.8	3.1	3.7
maxim regional, % media pe tara	73	64	87	88	66	70	77	79	67	63
minim regional, % media pe tara	136	159	136	130	175	161	180	142	208	231
Venit disponibil/capita, max/min	1.6	1.8	1.5	1.4	2.3	2.2	1.8	1.6	2.2	2.5
maxim regional, % media pe tara	82	78	79	80	63	66	77	76	75	74
minim regional, % media pe tara	127	141	115	112	141	144	140	123	167	186

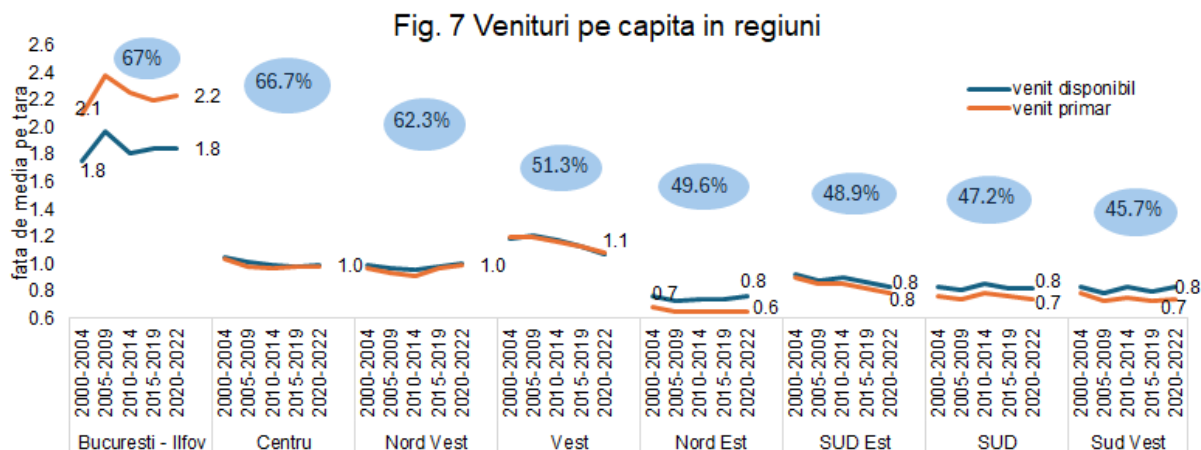
Sursa: calcule proprii pe baza datelor Eurostat

Regiunile în care votul pentru schimbarea parcursului României a fost majoritar sunt regiunile în care venitul disponibil al gospodăriilor populației pe capita a fost 80% din nivelul mediu pe țară (regiunile Nord Est, Sud Est, Sud și Sud Vest, Fig.7). În celelalte regiuni unde venitul disponibil al gospodăriilor populației pe capita a fost la nivelul mediei pe țară (Nord Vest, Centru) sau peste nivelul mediu pe țară cu aproape de două ori în Ilfov-București și cu 10% în Vest s-a votat majoritar pentru continuarea parcursului European al României.

În aceste din urmă regiuni este creată cea mai mare parte a veniturilor primare ale gospodăriilor populației (62% în 2022, 56% în 2000). În același timp aceste regiuni sunt plătitoare nete de impozite și contribuții sociale. Regiunea București-Ilfov a fost net plătitoare de impozite și contribuții sociale în întreaga perioadă 2000-2022 valoarea medie anuală fiind echivalentă cu 2.4% din PIB.

Astfel, populația din regiune a pierdut venituri reprezentând 17% din veniturile primare în perioada 2000-2022. Regiunile Nord Vest, Centru și Vest au devenit net plătitoare începând cu 2013, iar sumele plătite anual au reprezentat 0.2% din PIB.

Regiunile sărace au beneficiat de prestații sociale nete anuale în sume diferite în perioada 2000-2020: regiunea Nord Est a primit anual 0.9% din PIB (8.4% din PIB regional) contribuind la creșterea veniturilor primare per capita în medie cu 14%, regiunea Sud Est a primit anual 0.3% din PIB (2.8% din PIB regional) ceea ce a permis creșterea veniturilor primare per capita cu 4%, regiunea Sud și regiunea Sud-Vest a primit anual 0.6% din PIB (4.9% din PIB regional) respectiv 0.4% din PIB (5.1% din PIB regional), ceea ce a dus la creșterea veniturilor medii per capita în medie cu 9%.

Notă: Cifrele din cercuri reprezintă ponderea voturilor pentru președinte. Sursa: calcule proprii pe baza datelor INSSE și a Biroului Electoral Central

05

Concluzii

Prioritizarea investițiilor în zonele rămase în urmă

Recomandare principală

Acum odată cu reanalizarea cheltuielilor publice ar trebui să se acorde prioritate investițiilor în zonele care au de recuperat decalaje consistente. O astfel de strategie nu numai că ar beneficia evoluția de ansamblu datorită potențialului mare de creștere a zonelor rămase în urmă, dar ar repara în timp coeziunea socială fragilizată care pune în pericol stabilitatea politică.

Sinteza constatărilor

Recentele alegeri prezidențiale au arătat că există un clivaj social real în România, cu o corelație puternică între nivelul de dezvoltare economică județeană/regională și opțiunea electorală. Locuitorii din județele și regiunile cu PIB/capita sub media UE cu mai mult de 40% au optat majoritar pentru schimbarea parcursului European al țării.

La nivel național, România a realizat cea mai rapidă convergență reală din regiune — PIB/capita în PPS a crescut de la 26% la 78% din media UE între 2000 și 2023. Cu toate acestea, la nivel intern, disparitățile regionale s-au adâncit. Raportul dintre PIB/capita al celei mai bogate și al celei mai sărace regiuni a crescut de la 3.1 la 4.1 între 2000 și 2023, cel mai mare decalaj intern din regiune.

Investițiile private au urmat logica productivității, concentrându-se în regiunile deja avansate, în special în București-Ilfov. Redistribuirea prin politici publice a redus parțial decalajele — raportul max/min al venitului disponibil este 2.5 față de 3.7 pentru venitul primar — dar nu a reușit să compenseze diferențele de productivitate și investiții.